

EKSPERIMENTDA SINALUVCHI SHAXS VA UNING FAOLIYATI

Jo'rayeva Shahzoda Alisher qizi

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti, Tibbiyot fakulteti "Davolash ishi" yo'nalishi
24/14 guruh talabasi

Email: shahzoda12345677899@gmail.com

Shodiyeva Nodira Normamatovna.

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti
Pedagogika va texnologik ta'lim kafedrasida o'qituvchisi

Email: shodiyevan22@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu maqolada psixologik va pedagogik eksperimentda sinaluvchi shaxsning o'rni, faoliyati, motivatsiyasi va psixologik holati ilmiy-nazariy manbalar asosida keng yoritilgan. Eksperiment jarayonining ishonchliligi sinaluvchining individual xususiyatlari, faol qatnashuvi va topshiriqlarni bajarish sifati bilan bog'liqligi tahlil qilindi. Shuningdek, eksperimental tadqiqotda huzur yaratish, stimullarni to'g'ri tanlash hamda metodikaning sinaluvchi yoshiga mosligini ta'minlash kabi muhim omillar ko'rib chiqildi.

Аннотация

В статье подробно рассматривается роль испытуемого в психологическом и педагогическом эксперименте. Анализируются его деятельность, мотивация, индивидуальные особенности, психическое состояние и влияние этих факторов на достоверность исследовательских данных. Также изучены условия успешного проведения эксперимента и требования к организации взаимодействия между исследователем и испытуемым.

Abstract

This expanded article explores in depth the participant's role in psychological and pedagogical experiments. It examines the participant's activity, motivation, psychological state, and personal characteristics, as well as their influence on the reliability of experimental results. Conditions for effective experimentation and appropriate methods for engaging participants are also discussed.

Kalit so'zlar: eksperiment, sinaluvchi, shaxs, motivatsiya, faoliyat, psixologik holat, kuzatish, diagnostika

Ключевые слова: эксперимент, испытуемый, личность, мотивация, деятельность, психическое состояние, наблюдение, диагностика.

Keywords: experiment, participant, personality, motivation, activity, psychological state, observation, diagnostics

Kirish

Eksperimental tadqiqotlar psixologiya, pedagogika, sotsiologiya va tabiiy fanlarning muhim ilmiy-uslubiy metodlaridan biridir. Eksperiment — bu oldindan belgilangan sharoitlarda ma'lum hodisaning kechishini nazorat ostida o'rganish jarayonidir. Har qanday eksperimentning markazida sinaluvchi shaxs turadi. Sinaluvchining qanday faoliyat olib borishi, topshiriqlarga bo'lgan munosabati, emotsional holati, motivatsiyasi va individual psixologik xususiyatlari tadqiqot natijalarining aniqligiga bevosita ta'sir qiladi.

Bugungi kunda eksperimentlar maktab, litsey, kasb-hunar ta'limi, oliy ta'lim, klinik psixologiya, korxonalar va laboratoriyalarda keng qo'llanilmoqda. Shu sababli sinaluvchi shaxsning rolini chuqur o'rganish ilmiy jihatdan dolzarbdir.

Asosiy qism

1. Eksperimentda sinaluvchi shaxsning shaxsiy va psixologik xususiyatlari

Sinaluvchi — bu tajribada bevosita ishtirok etadigan shaxs bo'lib, uning quyidagi jihatlari dolzarb ahamiyatga ega:

1.1. Individual-psixologik xususiyatlar

Temperament (xolerik, sangvinik, flegmatik, melanxolik)

Xarakter xususiyatlari

Qobiliyat darajasi

Diqqat, xotira, tafakkurning rivojlanish darajasi

Emotsional barqarorlik

Masalan, emotsional jihatdan beqaror sinaluvchi stressli sharoitda noto'g'ri reaksiya ko'rsatishi mumkin. Bu esa tajriba natijasini buzadi.

2. Sinaluvchi faoliyatining psixologik mexanizmlari

Eksperimentda sinaluvchining faoliyati bir nechta bosqichlarda kechadi:

2.1. Orientatsiya bosqichi

Sinaluvchi topshiriqni qabul qiladi, tushunadi va unga mos strategiyani tanlaydi.

Agar topshiriq murakkab bo'lsa, sinaluvchining motivatsiyani yo'qotishi kuzatiladi.

2.2. Asosiy ijro faoliyati

Bu bosqichda sinaluvchi to'g'ridan-to'g'ri topshiriqlarni bajaradi. Bu bosqich quyidagilar bilan belgilanadi:

diqqatning barqarorligi

xotira hajmi

harakatlarning izchilligi

stimulusga mos reaksiyalar

2.3. Nazorat va refleksiya bosqichi

Sinaluvchi o'z javoblarini baholaydi, ba'zan qayta ko'rib chiqadi. Bu jarayon intellekt darajasiga bog'liq bo'ladi.

3. Motivatsiyaning eksperimentdagi roli

Motivatsiya eksperiment natijalariga eng kuchli ta'sir qiluvchi omillardan biridir.

Ichki motivatsiya

Sinaluvchi topshiriqni qiziqib bajaradi, eksperimentning o'zi unga yoqadi. Bu holatda natijalar ishonchli bo'ladi.

Tashqi motivatsiya

Sinaluvchi mukofot, baho yoki tashqi rag'bat tufayli ishtirok etadi. Bu holatda ayrim hollarda samimiyluk pasayishi mumkin.

Majburiy ishtirok

Bunday holatda sinaluvchining faoliyati sust bo'ladi va natijalar buzilishi ehtimoli yuqori.

4. Sinaluvchining psixologik holati

Eksperimental vaziyat ko'pincha sinaluvchini hayajonga soladi. Stress, qo'rquv, begonalik hissi natijalarga ta'sir qiladi.

Sinaluvchining holatiga ta'sir qiluvchi omillar:

Tadqiqotchi bilan munosabati

Xonadagi sharoit

Tanish bo'lmagan texnik vositalar

Kamera yoki audio yozuv mavjudligi

Tajribaning davomiyligi

Shuning uchun tadqiqotchi qulay psixologik muhit yaratishi shart.

5. Eksperiment o'tkazishda sinaluvchi yoshining ahamiyati

-Bolalar bilan eksperiment

-Ko'proq o'yin elementi qo'shiladi

-Murakkab terminlardan foydalanilmaydi

-Diqqatning tez chalg'ishi hisobga olinadi

-O'smirlar bilan eksperiment

-Psixologik sezgirlik yuqori

-O'zini namoyish qilish istagi kuchli

-Rag'batlantirishdan foydalaniladi

-Kattalar bilan eksperiment

- Vazifalarni tushuntirish oson
- Javoblar barqaror
- Ko'p hollarda mantiqiy fikrlash rivojlangan

6. Sinaluvchining xatti-harakatiga ta'sir qiluvchi tashqi omillar

Xonaning yorug'ligi

Shovqin darajasi

Harorat

O'tirish qulayligi

Vaqt tanlovi (ertalab yoki kechqurun)

Bu omillar eksperimental muhitni barqaror ushlab turish uchun nazorat qilinadi.

7. Tadqiqotchining sinaluvchi bilan kommunikatsiyasi

Tadqiqotchi quyidagilarga rioya qilishi zarur:

mehribon, muloyim, tushunarli nutq

bosim o'tkazmaslik

sinaluvchini qo'rqitmaslik

neytral munosabat

samimiy muhit yaratish

Kommunikatsiya noto'g'ri bo'lsa, sinaluvchi o'zini noqulay his qiladi va xatolar ko'payadi.

8. Eksperiment natijalarining ishonchliligini oshirish choralari

Tajribani bir necha bor takrorlash

Sinaluvchilar sonini ko'paytirish

Bir xil sharoitni ta'minlash

Neytral stimullardan foydalanish

Subyektiv omillarni maksimal cheklash

Xulosa

Yuqoridagi ilmiy tahlillardan kelib chiqadiki, eksperimentning muvaffaqiyati ko'p jihatdan sinaluvchi shaxsning faoliyati, motivatsiyasi, psixologik holati va individual xususiyatlariga bog'liqdir. Sinaluvchining qulay sharoitda bo'lishi, topshiriqlarni to'g'ri tushunishi, tadqiqotchi bilan ijobiy munosabatda bo'lishi eksperimental jarayonning asosiy omillaridan biridir. Shu bois tajriba tashkilotchisi har bir detallarga e'tibor qaratishi, sinaluvchini ortiqcha bosimga olmasligi va uning tabiiy xulqini namoyish etishiga imkon yaratishi zarur.

Eksperimentning to'g'ri o'tkazilishi nafaqat ilmiy natijalarni ishonchli qiladi, balki tadqiqot usullarining takomillashuvi uchun ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimova V. Psixologiya. — Toshkent: O‘qituvchi, 2019.
2. Raximov B. Umumiy psixologiya. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
3. G‘oziyev E. Eksperimental psixologiya. — Toshkent: Universitet, 2016.
4. To‘rayev R. Pedagogika asoslari. — Toshkent: Yangi asr avlodi, 2018.
5. Shodmonov Q., Hasanboeva O. Pedagogik psixologiya. — Toshkent: Fan, 2020.
6. Anastasi A., Urbina S. Psychological Testing. — Pearson, 2010.
7. Cohen R.J., Swerdlik M.E. Psychological Testing and Assessment. — McGraw-Hill, 2018.